

Missionshistoria ur ett Jönköpings läns perspektiv!

Sammanfattad av Esse Petersson.

1517 den 31 oktober spikar Luther upp sina reformationsteser på slottskyrkodörren i Wittenberg, Tyskland.

1525 Olaus Petri gifter sig och bryter därigenom definitivt med katolska kyrkan.

1526 Nya Testamentet på svenska för första gången.

1527 reformationsriksdagen i Västerås som ställde kyrkan under riksdagen och svenska staten.

1529-31 kyrkohandbok, postilla och mässordning utarbetas under ledning av Olaus Petri.

1541 Bibeln i sin helhet på svenska för första gången.

1593 Uppsala möte fastställde lutherska bekännelsen som Svenska Kyrkans lära och tro.

1686 kyrkolag reglerar medborgarans kyrko- och fromhetsliv genom bl a husandakt och husförhör.

1726 införes konventikelplakatet som förbjöd fria samlingar för bibelläsning, samtal och bön, vilket påbuds efterlevnad övervakades av både kyrkans präster och statens länsman och detta kristna mötesförbud kommer att avskaffas först **1858**.

1831 började metodisten George Scott predika på svenska.

1840 byggdes Betlehems kyrkan i Stockholm med George Scott som pastor.

1842 tvingades George Scott fly från Sverige och Carl Olof Rosenius övertog i samförstånd med Scott verksamheten i Betlehems kyrkan i Stockholm samtidigt som han också övertog utgivningen av tidskriften Pietisten som startades på initiativ av George Scott.

En kärv lutherskt betonad pietism som påverkas av herrnhutismen och utvecklas till en nyevangelisk varm och innerlig religiositet med starkt sociala ambitioner.

1836 startade ”Jönköpings väckelsen” genom prästen Per Magnus Elmblad, främst bland hovrätts- och skolfolk, varför han av den kyrkliga myndigheten förvisades från Kristine församling i Jönköping efter ett drygt år **1837** och förflyttades till Åker och Kävsjö församlingar som av ”Mormor på Herrestad” beskrevs som ”ett andligt och lekamligt Sibirien”.

1838 från nyår inbjuder ”Mormor på Herrestad” (Emilie Petersen) till missionsbön som formas till väckelsmöten och startar samtidigt lånebibliotek samt samlar in pengar till missionär Theodor Hambergs arbete i Kina.

1840-talet ”Jönköpings väckelsen” leds av prästparet Carl Magnus o Pauline Westdahl, han komminister samt engagerad mot alkoholmissbruket och bildade nykterhetsförening och hon föreståndare för bibeldepån som Brittiska och andra utländska bibelsällskap inrättat i Jönköping.

1840 den 4 maj bildades Missionsföreningen i Ödestugu på initiativ av socknens kantor Anders Elving som var född och uppväxt i Månsarp. **1841** den 14 februari bildades Missionsföreningen inom Månsarps församling i Anders Svenssons stuga i Kåperyd's by. Månsarps församlings Missionsförening tog senare initiativ till Missionshusbyggen i Boeryd, Månsarp och Taberg. Missionsföreningarna i Ödestugu och Månsarp var sannolikt de första eller bland de första som bildades i Jönköpings län.

1844 bildas första kristna syföreningen i Sverige av Mormor på Herrestad (Emilie Petersen).

1848 genomfördes första baptistdopet i Sverige med fem personer som döptes i Kattegatt vid Vallersvik i Halland med en dansk baptistpastor som dopförrättare. Samma dag efter den olagliga dopförrättningen bildades den första baptistförsamlingen någon kilometer därifrån i en stuga i Borekulla med F O Nilsson som ledare.

1850 landsförvisades från Sverige F O Nilsson genom dom i Göta Hovrätt i Jönköping och han flyttade till USA.

1852 döptes enligt baptistisk ordning prästen Anders Wiberg som efter några år i USA återkom till Sverige **1855** och blev ledare för en baptistförsamling i Stockholm.

1853 den 1 juli bildas Jönköpings Traktatsällskap med prästen och läroverksadjunkten Knut Wilhelm Almqvist som ordförande.

1854 firades fri nattvard för första gången i Jönköpings län i Hökås, Bäckseda socken utanför Vetlanda.

Friförsamlingar bildas inom eller vid sidan om Missionsföreningarna med främsta syfte att fira fri biblisk nattvardsgemenskap för dem som tagit emot och nu ägde en personlig tro på Jesus Kristus.

1856 bildas Evangeliska Fosterlandsstiftelsen med Carl Olof Rosenius som ledare.

1857 hölls den första baptistiska rikskonferensen i Sverige som var förlagd till Stockholm.

1860 byggs Gamla Missionshuset i Jönköping och Hults Missionshus i Rogberga socken, detta är de två första missionshusen i Jönköpings län.

1861 den 1 mars bildas Jönköpings Missionsförening med häradshövding Thor Hartvig Odenocrants som ordförande, vilket är en fortsättning på och utveckling av Jönköpings Traktatsällskap.

1867 genomförs första baptistdopet i Jönköpings län i Rösved, Nydala socken och **1878** bildas Rösveds Baptistförsamling som sedan blev Hjälmseryds Baptistförsamling.

1868 Carl Olof Rosenius avlider och **Pietisten** övertas av Paul Peter Waldenström.

1872 i oktober publiceras i Pietisten lektor Paul Peter Waldenströms försoningspredikan som blev både berömd och debatterad.

1876 leder P P Waldenström ett fritt nattvardsfirande utan kyrkligt tillstånd i Uppsala Missionskyrka.

1876 byggs i Jönköping Nya Missionshuset som sedan blir Stora Missionshuset och slutligen Allianskyrkan och från starten centralkyrka för Jönköpings Missionsförening och sedan Svenska Alliansmissionen. Samma år byggdes Hagshults Missionshus på initiativ av prästen och JMF-aren Karl Palmberg.

1878 Frälsningsarmens första möte i Sverige hölls i Värnamo och Värnamokåren bildas **1889**.

1878 i augusti bildas Svenska Missionsförbundet med E J Ekman och P P Waldenström som ledare.

Missionsförsamlingar nybildas med egen och fri sakramentsförvaltning framförallt nattvardsfirande och ibland ombildades och samordnas ortens Missionsförening och Friförsamling till en gemensam Missionsförsamling. Dessa nya Missionsförsamlingar anslöts antingen till Svenska Missionsförbundet eller till Jönköpings Missionsförening/Svenska Alliansmissionen och ibland till bådaddera organisationerna. I början var den samordnade församlingstanken mera betonad inom SMF och missionsföreningen med friförsamling oftast förekommande inom JMF/SAM.

1880 bildades Jönköpings Stadsmissionsförening med verksamheten förlagd till Gamla Missionshuset och anslöt sig **1884** till Svenska Missionsförbundet.

1882 bildades Fryele Missionsförening, **1883** byggdes Fryele Missionshus och **1897** bildades sannolikt Fryele Friförsamling enligt inskription i nattvardskalken som fortfarande användes.

1884, 1888, 1892 och 1899 uppträdde världsmisionären Fredrik Fransson i Jönköping och tände stora skaror för internationellt missionsarbete framför allt var det Kina, men även Indien och Södra Afrika som prioriterades genom Skandinaviska/Svenska Alliansmissionen för yttre mission.

1887 bildas Helgelseförbundet främst som en evangelistmission med de årligen återkommande Torpkonferenserna och Götabro Bibelskola, båda platserna ligger i Närke.

1889 i januari samlas den första allmänna nykterhetskonferensen i Stockholm på initiativ av läkaren E.W. Wretlind, Göteborg som inspirerats av Peter Wieselgrens verksamhet. Då bildas Allmänna Svenska Nykterhetsförbundet som rekommenderade bildande av länsavdelningar över hela landet. På initiativ av pastor Karl Palmberg och disponenten för Halls bolag Johan Peterson inbjudes nykterhetsvännerna till ett möte den 27 mars i gamla missionshuset, Jönköping. Då beslutas att bilda Svenska Nykterhetsförbundets Länskommitté med pastor Karl Palmberg som ordförande och bankbokhållare/kassör Oskar Bång som sekreterare. I styrelsen skulle ingå representanter för ”de kristliga och nykterhetsvänliga samfunden och föreningarna”. Länskommittén utvecklade en alltmer självständig ställning och ändrade namn till Jönköpings Läns Nykterhetsförbund.

1891 kom Helgelseförbundets kvinnliga evangelister för första gången till Jönköpings län och började sitt evangeliska arbete i Kulltorp.

1892 bildas Jönköpingskretsens Kristliga Ynglingaförbund på initiativ av Jönköpings Missionsförenings dåvarande ordförande Karl Palmberg. **1897** samordnas jungfruföreningarna i Jönköpingskretsens Kristliga Kvinnoförbund. De könsbundna lokalföreningarna ombildades successivt till könsblandade ungdomsföreningar och **1907** resulterar detta i förverkligandet av Jönköpingskretsens Kristliga Ungdomsförbund.

1898 Jönköping är "Smålands Jerusalem" konstaterar svenskamerikanske pastorn David Nyvall med anledning av Jönköpings Missionsförenings kvartalsmöten som samlade stora folkskaror från ett stort omland, liksom Jerusalem (högtidernas stad) gjorde på Påsk, Pingst och Lövhyddehögtiden.

1900 byggs första soldathemmet i Skillingaryd och **1912** beslutas att bygga soldathem i Jönköping som invigs i februari **1915** av dåvarande ordföranden i Soldaternas Vänner prins Oscar Bernadotter. Soldathemsverksamheten drivs av ungdomsförbundet i nära anslutning till Jönköpings Missionsförening.

1907 bildas en pingstinriktad baptistförsamling Filadelfia i Stockholm och **1908** blir Lewi Pethrus dess föreståndare. Församlingen inbjuder alla troende och döpta till nattvardsfirande oberoende av församlingstillhörighet samtidigt som baptisterna krävde medlemskap i församlingen och därför uteslöts Filadelfiaförsamlingen ur baptismen **1913** den 29 april och blev sedan centrum för Pingströrelsens framväxt i Sverige.

1907 föll "Andens eld" med "pingstriktning" för första gången i Jönköpings län i Tranås och i början av **1910-talet** bildas länets första fria församling av "pingstkaraktär" i Adelöv.

1910 startar evangelistverksamheten inom Jönköpings Missionsförening och särskilda evangelistkurser anordnas. Ledare var predikanten P M (Per Malkolm) Bergman.

1911 bildades en Ansgariiförening i Jönköpings län som distriktsorganisation till Svenska Missionsförbundet, vilket föregåtts av ett **1902** bildat Ungdoms- och Söndagsskolförbund i länet som var anslutet till SMF.

1919 bildas Svenska Alliansmissionen med stadsfogde Karl Axel Rundbäck som ordförande och missionssekreterare Adolf Thomander som missionsföreståndare. Nybildningen sker genom samgående av Jönköpings Missionsförening, Skandinaviska/Svenska Alliansmissionen för yttre mission och Jönköpingskretsens Kristliga Ungdomsförbund.

1919 på en dag när startade i Jönköping, dels Svenska Missionsförbundets Bibelskola i det som sedan blev Södra Vätterbygdens Folkhögskola och dels Svenska Alliansmissionens Bibelinstitut på Soldathemmet som efter tre år flyttade Bibelinstitutet till Norra Strandgatan och därefter till Sanna och slutligen hösten **1927** till permanenta lokaler på det nyinköpta Kortebo gård.

1943 inköps Björksäter i Mullsjö och blir SAU:s (Svenska Alliansmissionens Ungdomsförbund) första ungdomsgård och sedan följer **1960** starten för Gullbrannagården söder om Halmstad och **1973** invigs Bödagården på norra Öland.

1944 vid nyårstid öppnar SAU (Svenska Alliansmissionens Ungdomsförbund) sitt första ungdomshem förlagt till Jönköping och **1951** den 3 november invigs det andra ungdomshemmet förlagt till Värnamo. Under 1950-1960-talen växer det upp ett antal ungdomshem i SAU-regi.

1949 på hösten startar Svenska Alliansmissionen Folkhögskola på Kortebo vid sidan av Bibelinstitutet. Redan året efter, hösten **1950**, flyttar Folkhögskolan till Mullsjö Björksäter/Johannesborg och regeringen beviljar i konselj den 14 september **1951** statsbidrag för verksamheten från och med läsåret **1950/51**. Folkhögskoleanläggningen i Mullsjö kompletterades **1952** med Solelid och Hagaborg.

1951 genomförs den nya religionsfrihetslagen i Sverige som innebär rätt för varje enskild medborgare att utan statsmaktens inblandning fritt bestämma över sin religion och dess utövande.

1994 gick Helgelseförbundet och Fribaptistsamfundet samman till en organisation Helgelseförbundet/Fribaptistsamfundet som i sin tur gick samman med Örebromissionen **1997** under namnet Nybygget – kristen samverkan som **2002** bytte namn till Evangeliska Frikyrkan.

2000 statskyrkosystemet upplöses och Svenska Kyrkan blir ett trossamfund men fortsätter med viss särställning i förhållande till staten och övriga trossamfund. Kyrkoskatt blir kyrkoavgift som uttas genom statens försorg via skatteuppbörd för dem som är medlemmar i Svenska Kyrkan och denna service erbjuds även övriga trossamfund och dess medlemmar. En administrationsavgift per kyrkoavgiftsbetalande medlem uttas av staten/riksskatteverket.

2001 bildades Riksföreningen Pingst – fria församlingar i samverkan.

2011 går tre frikyrkosamfund Metodistkyrkan, Baptistsamfundet och Missionskyrkan efter en längre tids utredningsarbete samman till en organisation med arbetsnamnet Gemensam Framtid och gemensam kyrkostyrelse väljs. Ny gemensam kyrkoledning utses **2012** efter ett omfattande remissförfarande inom den nya organisationen.